

بررسی نقوش هندسی اسلامی در نگاره‌های ظفرنامه تیموری

محمد رضا شیروانی^{۱*}، میترا رضوانی^۲

۱- عضو هیات علمی گروه هنر اسلامی دانشگاه هنر اصفهان

۲- کارشناسی ارشد صنایع دستی دانشگاه هنر اصفهان

mr.shirvani@au.ac.ir

چکیده

از میان ۱۴ کتاب و رساله که با عنوان ظفرنامه شناخته شده است؛ ظفرنامه تیموری کتابی است تاریخی و مدیحه سرایانه به نوشته شرف الدین علی یزدی (متوفی ۸۵۸ ه.ق) که از تاریخ نگاران به نام اوایل حکومت شاه تهماسب صفویه می باشد، تهیه و اجرا گردیده است. نسخه مصور ظفر نامه مزبور در کتابخانه کاخ گلستان به خط سلطان محمد نور در سال ۹۳۵ هجری قمری با تصویرسازی ۲۴ نگاره به قلم کمال الدین بهزاد و احتمالاً شاگردانش به جا مانده است. نگاره های این کتاب شامل نقوش متعدد و متنوعی است که در این مقاله به شناسایی گره های هندسی اسلامی و نقش مایه های آن می پردازیم. روش تحقیق توصیفی است و با هدف توسعه ای در راستای بازشناسی نقشهای هندسی آن انجام شده است و با استناد به منابع موجود کتابخانه ای در زمینه ترسیم نقوش هندسی اسلامی به طبقه بندی گره ها و آلات به کار رفته در نگاره های مزبور می پردازد. نتایج حاصل نشان دهنده و معرفی کننده گره های هندسی این نگاره ها است که می توان گفت از ۲۴ نگاره ظفرنامه ۱۲ نگاره شامل گره هندسی است، در مجموع ۳۴ نوع گره در این نگاره ها شناسایی و استخراج شد. بیشترین گره های به کار رفته در ظفرنامه شمسه شش، شمسه هشت و شش و طبل گردان است که در جداولی به تفکیک هر نگاره ارائه گردیده است.

واژگان کلیدی: نقوش هندسی اسلامی، گره چینی، نگارگری، ظفرنامه، تیموری

مقدمه

آنچه که امروزه در کشورهای اسلامی به عنوان نقوش هندسی اسلامی از آن یاد می شود را می توان به دو بخش عمده نقوش هندسی اسلامی عربی و نقوش هندسی اسلامی که در کشور های غیر عربی همچون ایران، ترکیه و اسپانیا قابل جستجو است، تقسیم کرد. امروزه اعراب در سایه حمایت های مالی و با هدف ترویج هنر عربی سعی بر آن دارند تا این نقوش را با صفت عربی به جای اسلامی به کار برند و با این کار نوعی هویت سازی مجعول برای خود ایجاد کنند این درحالیست که بسیاری از این نقوش هندسی در آثار هنری کشورهای غیرعربی همچون ایران به کار رفته و با بازیابی تاریخی این آثار می توان به قدمت و اصالت آنها پی برد.

یکی از این منابع که می توان نقوش هندسی را در آنها جستجو کرد، نسخه های خطی مصور است که بیشتر آنها دارای تاریخ نگاری واضح و یا دوره زمانی قابل تشخیص هستند. در این میان نسخه ی مصور ظفرنامه تیموری که در اوایل حکومت شاه تهماسب صفوی نگارش و مصور شد، شامل نگاره هایی است که بتوان تعدادی از نقوش هندسی را در آن شناسایی کرد که در این مقاله به طبقه بندی آنها پرداخته می شود. مسئله این مقاله شناسایی نقوش و آرایه های هندسی (گره چینی) ظفرنامه است که با روش مقایسه نقوش و با استناد به منابع موجود کتابخانه ای به طبقه بندی اسامی گره ها و آلات به کار رفته در نگاره های مزبور پرداخته می شود بدین منظور در ابتدا از این مقاله نسخه شناسی ظفرنامه تیموری انجام خواهد شد و در بخش دیگر نقوش هندسی در نگاره های آن شناسایی خواهند شد.

نسخه شناسی ظفرنامه ها

شاید بتوان گفت، اولین معرفی و شرح از ظفرنامه ها توسط ایرج افشار انجام شده است که تعداد سفر نامه های موجود در تاریخ ادبیات را ۱۲ کتاب یا رساله می داند (افشار ۱۳۳۲). دو سال پس از وی حسین نخجوانی هشت کتاب را با عنوان ظفرنامه معرفی می کند (نخجوانی ۱۳۳۴). اما غلام حسین صدیقی تعداد ظفرنامه ها را ۱۴ کتاب می داند و به شرح زیر معرفی می کند که یکی از آنها (ظفرنامه نادری) به زبان ترکی است :

- ۱- ظفر نامه موسوم به ابن سینا که رساله ایست کوتاه و پند آموز مشتمل بر پرسش های انوشیروان و پاسخ های بزرگمهر که در دوره سامانیان از زبان پهلوی به فارسی ترجمه شده است و منسوب به بوعلی سینا است.
 - ۲- ظفر نامه فارسی منظوم به بحر متقارب از حمد الله بن احمد پسر ابوبکر بن احمد بن نصر مستوفی معروف به ظفرنامه حمد الله مستوفی (متوفی در ۸۵۰ ه.ق) که تاریخ ایران در هفتاد و پنج هزار بیت از جمله اعراب تا عصر مولف را شامل می شود.
 - ۳- ظفر نامه صاحبقرانی مولانا نظام الدین هروی شامی یا شنبی یا شنب غازانی، قدیم ترین تاریخ زندگانی و سلطنت امیر تیمور و جنگ ها و فتح های او تا اوایل رمضان ۸۰۶ ه.ق که ذیل آن را عبد الله بن لطف الله بن عبد الرشید معروف به حافظ ابرو در سال ۸۱۴ ه. در عصر میرزا شاهرخ و به فرمان او در قلم آورده است.
 - ۴- ظفر نامه تیموری از تألیفات مولانا شرف الدین علی یزدی (متوفی به سال ۸۵۸ ه.ق) که به سال ۸۲۸ ه.ق پایان پذیرفته حاوی حوادث زندگانی میرزا ابراهیم سلطان بن شاهرخ ابن تیمور (۷۹۶-۸۳۸ ه.ق) در شیراز با افتتاح یا مقدمه ای که تاریخ جهانگیر هم نامیده شده و در سال ۸۲۲ ه.ق نگارش یافته است.
 - ۵- ظفر نامه فارسی منظوم یا ظفر نامه تیموری یا تیمورنامه (یا به اقتضای وزن شعر تمرنامه) یا اسکندر نامه تیموری از عبد الله هانفی (متوفی به سال ۹۲۷ ه.ق) [معروف به ظفرنامه هانفی] خواهرزاده جامی.
 - ۶- ظفرنامه منظوم (نامتوم) شاه جهانی یا شاه جهان نامه یا پادشاه نامه در سرگذشت نیاکان و شرح حکومت شاه جهان (۱۰۳۷-۱۰۶۸ ه.ق) پسر نور الدین محمد جهانگیر پادشاه تیموری هند از حاجی محمد جان مشهدی متخلص به قدسی (متوفی به سال ۱۰۵۶ ه.ق) این منظومه به علت مرگ قدسی ناتمام ماند .
 - ۷- ظفر نامه منظوم نادری به زبان ترکی تألیف جمال الدین محمد بن عبد الغنی متخلص به نادری (متوفی در ۱۰۳۶ ه.ق) در فتح های یکی از سلاطین عثمانی .
 - ۸- ظفر نامه منظوم عالمگیری در حوادث پنج سال اول پادشاهی اورنگ زیب (متوفی به سال ۱۱۱۸ ه.ق) .
 - ۹- ظفر نامه منظوم اکبری، در باب فتوح اکبر خان پسر دوست محمد خان افغانی در تسخیر کابل اثر طبع قاسم (متوفی به سال ۱۲۶۰ ه.ق).
 - ۱۰- ظفرنامه منظوم کابل از غلام محیی الدین در وقایع کابل و جنگ ها و فتح های احمد شاه درانی و آن در سال ۱۲۶۰ ه.ق به نظم درآمده است .
 - ۱۱- ظفرنامه رنجیت سنگه یا رنجیت نامه در شرح زندگانی رنجیت سنگه .
 - ۱۲- ظفرنامه منظوم بهرتهپور از مولوی فضل اعظم، در وقایع بهرتهپور از سرزمین هند و فتح آن جا به دست لرد لیک. کتاب منظور به نثر هم نگارش یافته است .
 - ۱۳- ظفرنامه منظوم گوبند سنگه در فتح های او .
 - ۱۴- ظفرنامه ناصری یا نصرت نامه منظوم از میرزا عباس علی صفا. (صدیقی، ۱۳۸۳: ۳۷-۴۲)
- در میان ظفرنامه های نام برده شده، ظفرنامه شرف الدین علی یزدی مد نظر این مقاله بوده که نسخه مصور آن مورد مطالعه قرار خواهد گرفت.

ظفرنامه شرف الدین علی یزدی

شرف الدین علی یزدی از شاعران، منشیان، مورخان و علمای مشهور نیمه دوم قرن هشتم و نیمه اول قرن نهم هجری است؛ نام پدرش شمس الدین علی است اما در برخی منابع نام پدرش ضیاء الدین حسین و جدش شمس الدین علی ذکر شده است. احمد بن حسین بن علی کاتب در کتاب خویش و قوام نامی که مجموعه منشآت را در قرن نهم گردآوری کرده- نام پدر او را ابوبکر و نام جدش را علی نوشته اند اما سعید نفیسی او را غیر از این شرف الدین می داند. در برخی از نسخه های خطی نیز نام پدر او شیخ حاجی یزدی ذکر شده است. از سال تولد و شهری که او در آن تولد یافته اطلاع مکتوبی در دست نیست اما به هرحال مولد او یزد و ظاهراً شهر تفت است؛ شرف الدین علی یزدی به خدمت تیموریان درآمد و از مقربان و ندمای خاص ابراهیم سلطان نوه تیمور شد. (یزدی، بی تا: ۵۵-۵۶)

همانطور که قبلاً نیز اشاره شد، شرف الدین علی یزدی با تاثیر از ظفرنامه شامی نگارش ظفرنامه را از ۸۲۲ ه.ق شروع و تا ۸۲۸ ه.ق آن را به اتمام رساند. محتوای ظفرنامه وی از شرح آفرینش عالم و شرف آدم بر دیگر حیوانات شروع می شود و با ذکر مختصری از پیغمبران به ویژه حضرت نوح علیهم الصلوٰه و السلام به شرح حال طبقه تاتار و مغول می پردازد که تفصیل آن در حیطه این مقاله نیست.

نسخه مصور ظفرنامه تیموری ۹۳۵ هجری

در واقع نسخه مصور ظفرنامه ۹۳۵ هجری یکی از استنساخ های ظفرنامه شرف الدین علی یزدی است که شامل ۲۴ نگاره منسوب به هنرمند نقاش، کمال الدین بهزاد، مذهب میر عضد و کتبه سلطان محمد نور است که در صفحه پایانی نسخه، اسامی آنها همچنین تاریخ ۹۳۵ ذکر شده است، تصویر (۱). بنابراین می توان گفت تاریخ آرایه هندسی که در آن به کار رفته حداقل به قبل از این تاریخ یعنی ۵۰۲ سال قبل (از زمان نگارش مقاله حاضر) بر می گردد.

تصویر ۱- صفحه پایانی ظفرنامه تیموری، نسخه مصور ۹۳۵. (نوروزیان، ۱۳۸۶: ۷۷)

این نسخه هم اکنون در کاخ-موزه گلستان نگهداری می شود. قطع آن ۲۳ * ۳۷ سانتی متر و دارای ۷۵۰ صفحه است در هر صفحه ۱۵ سطر به خط نستعلیق دودانگ نوشته شده و متن آن پس از نگارش زرفشان گردیده، چرا که گرد طلا بر روی جوهر خطاطی قابل مشاهده است. جلد نسخه از بیرون ضربی طلاپوش با نقش ابر چینی است و از درون سوخت معرق عالی دارد (سمسار، ۱۳۷۹: ۱۳۰).

نگارندگان به اصل نسخه دسترسی نداشته و تصاویر آن را از کتاب بهزاد در گلستان که به همت فرهنگستان هنر در بزرگداشت کمال الدین بهزاد در سال ۱۳۸۲ به چاپ رسید، برداشت نموده اند.

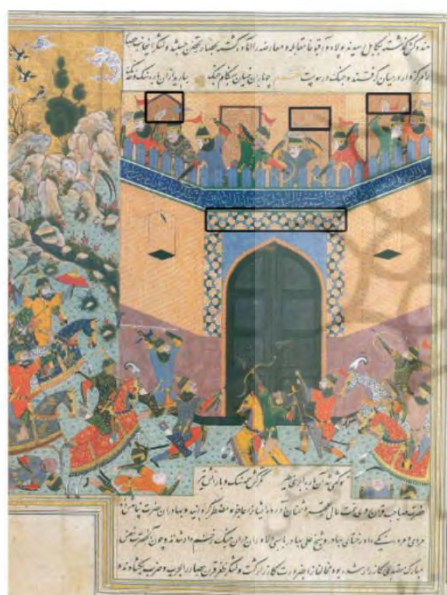
بررسی ساختاری گره های هندسی در ظفرنامه دوره تیموری ۹۳۵ هجری کاخ گلستان:

در بین ۲۴ نگاره ی ظفرنامه ۱۲ نگاره آن شامل گره های هندسی است (که البته نگاره هایی که نقوش تکراری داشته اند حذف شده و در نهایت ۹ نگاره مورد بررسی قرار گرفت). در این بخش نگاره های مزبور و جدول اسامی نقوش هندسی موجود در هر نگاره به تفکیک آورده شده است؛ در جدول های مزبور اسم گره، باز ترسیمی از گره و آلات به کار رفته در آن طبقه بندی شده است و از ذکر نقوش تکراری صرف نظر شده است. در خصوص نام بعضی از گره ها تفاوت دیدگاه و سلیقه وجود داشت که در موارد مذکور هر دو نام ذکر شده است. بعضی از گره ها اسمی به آن ها اطلاق نشده است و بعضی نیز به دلیل نداشتن کیفیت قابل قبول تصویر قابل شناسایی نبودند. گره های شناسایی شده بر روی نگاره ها توسط کادر سیاه رنگی مشخص شده اند.

نگاره شماره ۱- بر تخت نشستن تیمور در سن سی و چهار سالگی

در نگاره مزبور، شاهد به کارگیری گره های شش و طبل گردان، چهار سلی، چهار قل و هشت شش چهار لنگه طبل دار در بالا و مرکز تصویر هستیم که در جدول (۱) جزئیات آن قابل مشاهده است.

جدول ۱- جزئیات گره های هندسی نگاره (نگارندگان).

نام گره	تصویر گره	بازترسیم	آلت ها
شش و طبل گردان			شش ۶ تریج، طبل شش شل
چهار سلی			سلی، مربع
چهار قل (چهار سلی مربع دار)			سلی، مربع
هشت و شش چهار لنگه طبل دار			شش ۸ شش، طبل، تریج چهار لنگه

تصویر ۲- بر تخت نشستن تیمور در سن سی و چهار سالگی

(فرهنگستان هنر، ۱۳۸۲: ۲۰).

نگاره شماره ۲- بر تخت نشستن تیمور در سن سی و چهار سالگی

گره شش داوودی و شش و تکه در نگاره ذکر شده در حاشیه زیر چادر به صراحت مشهود است.

جدول ۲- جزییات گره های هندسی نگاره ۲ (نگارندگان).

نام گره	تصویر گره	بازتوسیم	آلت
شش داوودی			شش ستاره تریخ
شش و نکه			شش و نکه

تصویر ۳- بر تخت نشستن تیمور در سن سی و چهار سالگی (فرهنگستان هنر، ۱۳۸۲: ۱۴).

نگاره شماره ۳- مجلس سرور به مناسبت مراجعت تیمور به سمرقند

در نگاره زیر، گره های شش پیلی دار، هشت و شمسه طبل دار، نیمه موج، حصیری و مارپیچ در ازاره های سمت راست کف عمارت و در مرکز تصویر نیز دیده می شود.

جدول ۳- جزییات گره های هندسی نگاره ۳ (نگارندگان).

نام گره	تصویر گره	بازتوسیم	آلت
شش پیلی دار			ستاره، مثلث، پیل، شش
هشت و شمسه طبل دار			تریخ، مثل، شمسه ۸
نیمه موج			موج
-			موج، شمسه شش، سلی
حصیری			مستطیل
-			شش، شمسه شش
مارپیچ			پیل
حصیری			پیل

تصویر ۴- مجلس سرور به مناسبت مراجعت تیمور به سمرقند (فرهنگستان هنر، ۱۳۸۲: ۱۵).

نگاره شماره ۴- فتح شیراز به دست تیمور و اعلام تمکین بزرگان فارس
گره هشت و صابونک در قسمت پایین نگاره قابل تشخیص است.

جدول ۴- جزییات گره های هندسی نگاره ۴ (نگارندگان).

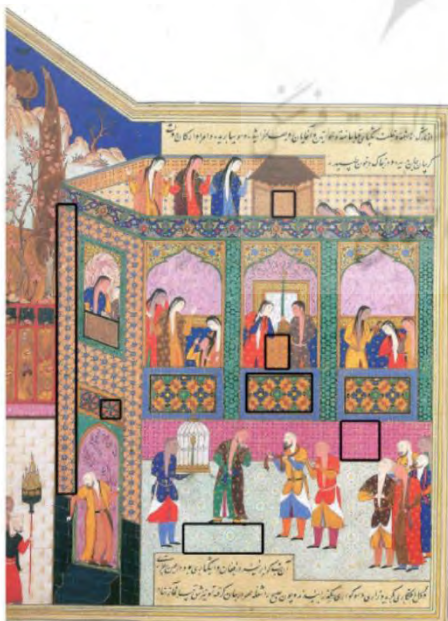
نام گره	تصویر گره	بازتوسیم	آلت
هشت و صابونک			هشت، صابونک

تصویر ۵- فتح شیراز به دست تیمور و اعلام تمکین بزرگان فارس فرهنگستان هنر، ۱۳۸۲: ۱۸).

نگاره شماره ۵: مراسم سوگواری مرگ تیمور

در نگاره قید شده، از گره های شش، موج و سه سلی، هشت و چهارلنگه، هشت طبل و چهار لنگه، سکرون، هشت و زهره، شش، لوز و چهارلنگه و شش و طبل گردان (که به دلیل متفاوت بودن روش ترسیم دوباره ذکر شد) به ترتیب در ازاره های سمت چپ، ایوان و کف عمارت و در مرکز نیز قابل مشاهده می باشد، گره چهارقل نیز لابه لای نقش حصیری در این نگاره به کار رفته است .

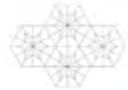

جدول ۵- جزییات گره های هندسی نگاره ۵ (نگارندگان).

نام گره	تصویر گره	بازتوسیم	آلت
شش موج و سه سلی			ستاره، تریخ، موج، سه سلی، سرمه دان، شش شش
هشت و چهارلنگه			هشت، چهارلنگه
هشت، طبل و چهارلنگه			هشت، طبل، چهارلنگه
سکرون، هشت و زهره			شش هشت، سکرون، هشت، زهره، سلی، مربع

تصویر ۶- مراسم سوگواری مرگ تیمور (فرهنگستان هنر، ۱۳۸۲: ۲۳)

ادامه جدول ۵- جزئیات گره های هندسی نگاره ۵ (نگارندگان).

شش			شش ۶، شش
لوزی و چهارنگه			لوزی و چهارنگه
شش و طبل گردان			شش و طبل گردان ۶

نگاره شماره ۶- مجلس تزویج شاهزادگان تیموری

دو گره به کار رفته در نگاره زیر دارای نام مشخصی نبوده، به جز گره شش و طبل گردان که با شیوه ی ترسیم متفاوت از گره مشابهش اجرا شده است.

جدول ۶- جزئیات گره های هندسی نگاره ۶ (نگارندگان).

تصویر ۷- مجلس تزویج شاهزادگان تیموری (فرهنگستان هنر، ۱۳۸۲: ۳۶).

نام گره	تصویر گره	باز ترسیم	آلت
-			ستاره دو شش بری
-			شش ۶، ستاره سه گوش

نگاره شماره ۷- مجلس جشن ورود تیمور از ماوراء النهر به سمرقند

در این نگاره به گره هایی از جمله شش و پیلی، شش کمانی و سه پری گردان در ازاره های سمت راست و بالای جایگاه پادشاه می توان اشاره کرد.

جدول ۷- جزئیات گره های هندسی نگاره ۷ (نگارندگان).

نام گره	تصویر گره	بازتوسیم	آنت
شش و بیلی			بیلی و شش
شش کمائی			گل شش پر
سه بری گردان (بخشی از گره شش و بیلی)			بیلی و سه گوش

تصویر ۸- مجلس جشن ورود تیمور از ماوراء النهر به سمرقند (فرهنگستان هنر، ۱۳۸۲: ۳۷).

نگاره شماره ۸- در بند کردن قطب الدین قرمی و آوردن او به مسجد جامع شیراز

به کارگیری گره های موج و چلیپا، شش و شمسه و بازوبندی در قسمت کف عمارت و سمت چپ به سهولت قابل مشاهده است.

جدول ۸- جزئیات گره های هندسی نگاره ۸ (نگارندگان).

نام گره	تصویر گره	بازتوسیم	آنت
موج و چلیپا			موج، بازوبندی
شش (لانه زنبوری)			شش
شمسه و بازوبندی			شمسه، بازوبندی

تصویر ۹- در بند کردن قطب الدین قرمی و آوردن او به مسجد جامع شیراز (فرهنگستان هنر، ۱۳۸۲: ۴۱).

نگاره شماره ۹- حمله دوم تیمور به ایران زمین

نگاره ذکر شده به چندین مورد اشاره دارد، که از آن جمله می توان به گره های شش و سه لنگه، شش پری در زمینه لوزی، هشت درود گری و چهار قل در قسمت بالا اشاره کرد که از رسم دوباره آن صرف نظر شد.

جدول ۹- جزئیات گره های هندسی نگاره ۹ (نگارندگان).

نام گره	تصویر گره	بازتوسیم	آنت
شش و سه لنگه			شش، سه لنگه
شش پری در زمینه لوزی			شش
هشت درود گری			شمسه هشت، سلی مربع
چهارقل			شش کشیده، مربع سلی

تصویر ۱۰- حمله دوم تیمور به ایران زمین

(فرهنگستان هنر، ۱۳۸۲: ۲۰).

نتیجه گیری

محتوای ظفرنامه ها معمولاً به شرح و نقل پیروزی شاهان معطوف می شود که تاکنون ۱۴ ظفرنامه متفاوت در دوره های تاریخی مختلف شناخته شده است. یکی از این ظفرنامه ها ظفرنامه تیموری است که نسخ مختلفی از آن در دست است. نسخه مصور کتابخانه کاخ گلستان به خط سلطان محمد نور در سال ۹۳۵ هجری قمری با تصویر سازی ۲۴ نگاره به قلم کمال الدین بهزاد و احتمالاً شاگردانش یکی از نسخ نفیس از نظر نگارگری است. با بررسی نگاره های این نسخه از ظفرنامه، نتایج زیر به دست آمد:

از ۲۴ نگاره ظفرنامه ۱۲ نگاره شامل نقوش هندسی است که در مجموع ۵۹ نقش هندسی در آنها مشاهده شد که در بعضی موارد تکرار شده اند. از این تعداد ۳۴ نقش بدون تکرار ترسیم شده اند که اسامی آنها به شرح زیر است:

نام گره های هندسی به کار رفته در ظفرنامه تیموری شامل: شش و طبل گردان، چهارسلی، چهارقل (چهارسلی مربع دار)، هشت و شش چهارلنگه طبل دار، شش داودی، شش و تکه، شش- پیلی دار، هشت و ششمه طبل دار، نیمه موج، مارپیچ، حصیری، هشت و صابونک، شش موج و سه سلی، هشت و چهارلنگه، هشت- طبل و چهارلنگه، سکرون هشت و زهره، شش، لوز و چهارلنگه، شش و پیلی، شش کمانی، سه پری گردان، موج و چلیپا، ششمه و بازوبندی، شش و سه لنگه، شش پری در زمینه لوزی، هشت درودگری می باشد.

بیشترین گره های به کار رفته در ظفرنامه ششمه شش، ششمه هشت و شش و طبل گردان است. با توجه به تاریخ مرقوم نسخه، قدمت به کارگیری نقوش هندسی نام برده در هنر اسلامی ایران حداقل به بیش از ۵۰۰ سال قبل می رسد. پژوهشگران می توانند با بررسی نسخ قدیمی تر به مستند نگاری و بازشناسی تاریخی نقوش هندسی در هنر کتاب آرایبی ایران بپردازند.

منابع

- ۱- ابن سینا، حسین بن عبدالله، (۱۳۸۳)، ظفر نامه، مقدمه و حواشی و تصحیح غلامحسین صدیقی، تهران: دانشگاه بوعلی سینا.
- ۲- افشار، ایرج، (۱۳۳۲)، ظفرنامه، مجله یغما، ۱، (۶)، ص ۳۵۶-۳۶۰.
- ۳- سمسار، محمد حسن (۱۳۷۹)، کاخ گلستان گنجینه کتب و نفایس خطی، تهران: زرین و سیمین.
- ۴- فرهنگستان هنر، (۱۳۸۲)، بهزاد در گلستان، تهران: فرهنگستان هنر.
- ۵- ماهرالنقش، محمود (۱۳۸۱)، کاشی و کاربرد آن، تهران: سمت.
- ۶- نجوانی، حسین. (۱۳۳۴)، (ظفرنامه ها) شرح و معرفی هشت کتاب که به نام ظفرنامه تألیف شده: ظفرنامه انوشیروان، تبریز: دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- ۷- نوروزیان، گیتی. (۱۳۸۶). بهزاد و نسخه ظفرنامه تیموری نسخه ۹۳۵ هجری. نشریه هنرهای زیبا. ۳۲، ص ۷۳-۸۰.
- ۸- یزدی، ظفر نامه شرف الدین. (بی تاریخ)، ظفر نامه، محقق: سید سعید میر محمد صادق، مصحح: عبدالحسین نوائی، تهران: مرکز اسناد مجلس.

Abstract

Among 14 books which have been recognized with the title of Zafarnama (Book of victory); Timurid Zafarnama is a historical and eulogistic book which is arranged and implemented by Sharaf al-Din Ali Yazdi (deceased 1454), one of the famous historians of early Shah Tahmasp's government. An illustrated transcription of above-mentioned Zafarnama is in Golestan palace library (in Tehran), which is written by Sultan Muhammad Nur in 1528, with illustrating 24 figures by Kamal al-din Behzad and probably his students. The figures of this book have different patterns that in this research, we try to recognize Islamic geometric knots and their motifs. The method in this research is description and the purpose is practical regarding recognition of geometric patterns and we refer to the available sources to draw Islamic geometric patterns to categorize knots and instruments used in these patterns. The result shows and introduces the geometric knots in these figures that can be said, from 24 figures of Zafarnama, 12 ones include geometric knots, on the whole, 34 types of knots in these figures have been recognized and exploited. The most knots which have been used in Zafarnama is Shamse-6, Shamse-8 and 6, rotating drum which is offered in some tables in the text separately.

Keywords: Islamic geometric pattern, Persian Painting, Knotting, Zafarnama, Timurid dynasty.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی